31.3.2015

Dnro 2513/4/14

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri: Piatta Skottman-Kivelä

RIKOSTAUSTAOTETTA EI VOIDA VAATIA ALLE KOLME KUUKAUTTA KESTÄVISSÄ TYÖ- JA VIRKASUHTEISSA

1
KANTELU

Kantelija arvosteli kirjeessään Helsingin kaupungin varhaiskasvatusviraston ja Seure Henkilöstöpalvelut Oy:n (Seure) menettelyä rikostaustaotteen pyytämistä koskevassa asiassa.

Kantelun mukaan kantelija oli sopinut Helsingin varhaiskasvatusviraston kanssa työskentelevänsä kesällä 2014 erityiskoulunkäyntiavustajana varhaiskasvatusviraston järjestämässä lasten ja nuorten lomahoidossa useissa eri jaksoissa yhteensä alle kuuden viikon ajan siten, että työnantaja olisi Seure, joka välittää määräaikaisia työntekijöitä muun ohella varhaiskasvatusviraston työkohteisiin. Kantelija kertoi kirjeestä tarkemmin ilmenevästi, että Seure oli ennen työsopimuksen solmimista edellyttänyt häneltä rikostaustaotteen esittämistä, vaikka kyse oli alle kolme kuukautta kestävästä työsuhteesta. Oikeusrekisterikeskuksen evättyä kantelijan otepyynnön työsuhteen lyhyyden perusteella, oli kantelijaa Seuresta ohjeistettu pyytämään uusi ote niin, että hän ilmoittaisi työsuhteen kestoksi yli kolme kuukautta. Työsuhteen alkaminen oli näistä syistä viivästynyt, mistä oli aiheutunut kantelijalle ansionmenetystä.

2
SELVITYS

- - -

3
ARVIOINTI

3.1
Oikeusohjeet

Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja edistää heidän henkilökohtaista turvallisuuttaan. Laissa säädetään menettelystä, jolla alaikäisten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa selvitetään.

Sanotun lain 2 §:n 1 momentin mukaan tätä lakia sovelletaan työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Säännöksen 2 momentin mukaan lakia ei sovelleta 1 ja momentissa tarkoitettuihin tehtäviin, jotka yhden vuoden aikana yhteensä kestävät enintään kolme kuukautta.

Lain 3 §:n mukaan työnantajan tulee pyytää henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä, kun henkilö ensi kerran otetaan tai nimitetään sellaiseen työ- tai virkasuhteeseen, johon kuuluu 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä taikka annettaessa henkilölle näitä tehtäviä ensi kerran.

Lain 10 §:stä ilmenevät muun ohella rangaistussäännökset rikostaustan selvittämisrikkomuksesta. Rangaistuksesta henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä.

Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain esitöiden (HE 3/2002 vp) yleisperusteluissa todetaan säännösten soveltamisalan osalta, että lyhytaikaiset työsuhteet, jotka usein ovat sijaisjärjestelyjä, jäisivät menettelyn ulkopuolelle. Menettelyn ulkopuolelle jäävät myös ne henkilöt, jotka saman työnantajan palveluksessa siirtyvät toisiin tehtäviin, mikäli he ovat jo kertaalleen rekisteriotteen toimittaneet. Tällaisessa tilanteessa rekisteriotteen toimittamista voidaan pitää tarpeettomana (s.26–27). Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan sanotun 2 §:n 3 momentin osalta muun ohella seuraavaa.

> Pykälän 3 momentissa ehdotetaan rajattavaksi lain soveltamisalaa palveluksen, tehtävän tai toimeksiannon pituuden perusteella. Työnantajalla, valvontaviranomaisella tai muulla rikostaustan selvittämisvelvollisella ei olisi velvollisuutta eikä liioin oikeutta vaatia rikosrekisteriotetta silloin, kun henkilön työ- tai virkasuhde, palvelus- tai harjoittelusuhde, toimeksiantosopimus taikka palvelujen antaminen kestää vuoden aikana enintään kolme kuukautta. Lyhytaikaiset palvelussuhteet ovat yleensä sijaisuuksia. Usein lyhytaikaiset sijaisuusjärjestelyt joudutaan tekemään nopeasti, jolloin käytettävissä olevan ajan puitteissa ei olisi edes mahdollista hankkia rekisteriotetta. Jos henkilöllä on useita alle kolme kuukautta kestäviä määräaikaisia työ- tai virkasuhteita samaan työnantajaan, ote tulisi pyytää siinä vaiheessa, kun työ- tai virkasuhteitten yhteenlaskettu kesto vuoden aikana ylittää yhteensä kolme kuukautta. Menettelyä ei myöskään edellytettäisi, jos toimeksiantosopimus tehdään olemaan voimassa yhden vuoden aikana yhteensä enintään kolmen kuukauden ajan. Vuodella ei tarkoiteta kalenterivuotta, vaan aika laskettaisiin ensimmäisen työ- tai virkasuhteen alkamisesta eteenpäin. Työnantajan olisi siis henkilöä uudelleen palkattaessa tarkistettava, kuinka pitkän ajan henkilö on uuden työ- tai virkasuhteen alkamista edeltävän vuoden aikana työskennellyt työnantajan palveluksessa sellaisissa tehtävissä, joita kyseessä oleva menettely koskee. Jos kolmen kuukauden aika täyttyy uuden palvelussuhteen alkaessa tai sen aikana, henkilön olisi työnantajan vaatimuksesta esitettävä ote rikosrekisteristä ennen työ- tai virkasuhteen alkamista.

Rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentin mukaan yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettua tehtävää varten.

Oikeusrekisterikeskus tarkistaa, että kyseessä on lain edellyttämällä tavalla yli kolme kuukautta kestävä työsuhde sekä arvioi työnantajaa ja työtehtävää koskevien otepyynnöstä ilmenevien lomaketietojen perusteella, onko kysymyksessä sellainen tehtävä, jota varten ote voidaan luovuttaa. Oikeusrekisterikeskus voi kieltäytyä antamasta otetta, jos rikostaustan selvittämislainsäädännössä asetetut edellytykset eivät täyty.

3.2 Saatu selvitys

Saadun selvityksen tarkempi sisältö ilmenee oheen liitetyistä asiakirjoista.

Helsingin kaupungin varhaiskasvatusviraston lausunnossa on viitattu varhaiskasvatusviraston pysyväisohjeeseen (3.4.2013) rikostaustan selvittämisestä. Lausunnossa on todettu, että varhaiskasvatusvirasto ei lain tai sanotun pysyväisohjeen vastaisesti vaadi rikostaustaotteen esittämistä, mikäli työ kestää enintään kolme kuukautta. Edelleen lausunnon mukaan varhaiskasvatusvirastossa työskentelee henkilöitä, jotka ovat työsuhteessa Seure Henkilöstöpalvelut Oy:öön. Seure vastaa omalta osaltaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain noudattamisesta.

Seure Henkilöstöpalvelut Oy:n selvityksen mukaan Seure on pyytänyt kaikilta lasten kanssa työskenteleviltä työntekijöiltään rikostaustaotteen. Edelleen selvityksessä todetaan, että käytäntö on ristiriidassa lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain noudattamisesta. Selvityksen mukaan yhtiö muuttaa toimintatapaansa heti, kun sen toiminnanohjausjärjestelmään on saatu seuranta siitä, milloin ns. keikkatyöntekijän työssäolopäivien määrä yhden vuoden aikana ylittää kolme kuukautta edellä sanotun lain mukaisissa tehtävissä. Jatkossa ote pyydetään vasta tämän ajan täyttymisen jälkeen.

3.3 Arviointi

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on Suomen perustuslain 109 §:n mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Saadun selvityksen perusteella ja siinä esitettyyn viitaten katson, ettei asiassa ole ilmennyt aihetta epäillä Helsingin kaupungin varhaiskasvatusviraston edellyttäneen rikostaustaotteen esittämistä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain vastaisesti. Viraston ohjeistuksen osalta asiassa ei siten ole ilmennyt puuttumistani edellyttävää Helsingin kaupungin varhaiskasvatusviraston lainvastaista menettelyä.

Siltä osin kuin kantelussa oli kyse Seure Henkilöstöpalvelut Oy:n menettelystä arvioin asiaa seuraavasti.

Seure Henkilöstöpalvelut Oy:n verkkosivuilta ilmenee, että Seure on Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupunkien, niiden tytäryhteisöjen yhteisesti sekä HUS:n omistama henkilöstöpalveluyritys. Tässä asiassa saadun Seure Henkilöstöpalvelut Oy:n selvityksen mukaan yhtiö tulee muuttamaan toimintatapaansa siten, ettei rikostaustaotetta tulla pyytämään silloin, kun työsuhteen kesto alittaa kolme kuukautta. Tähän nähden ja ottaen huomioon, että Seure Henkilöstöpalvelut Oy on kunnallinen osakeyhtiö, en katso asiassa ilmenneen aihetta oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnallisiin toimenpiteisiin.

Totean kuitenkin, että silloin kun henkilöstöpalveluyritys välittää sijaistyöntekijöitä työskentelemään kunnan viranomaisessa, viranomaisen valvontavastuuseen kuuluu huolehtia, että yrityksen toiminta on asianmukaista ja että yritys noudattaa toiminnassaan voimassaolevia säädöksiä, määräyksiä ja ohjeita.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen Helsingin kaupungin varhaiskasvatusviraston tietoon vastaisessa toiminnassa huomioon otettavaksi.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Helsingin kaupungin varhaiskasvatusvirastolle.